

فصل چهارم: نظریات کمیسیون مشورتی آیین دادرسی دیوان عدالت اداری

< هرگونه درخواست الصاق اسناد و مدارک جدید به پرونده از سوی خواهان، مستلزم پرداخت هزینه های قانونی، ابطال تمبر و تصدیق اوراق در دبیرخانه دیوان است.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۷۵/۲۱۳۲۸ مورخ ۱۳۹۶/۰۵/۲۴ مطرح نموده است:

«در صورتی که متعاقب ارجاع دادخواست، ذینفع درخواست الصاق اسناد و مدارک جدید به پرونده را نماید و این امر مورد موافقت رئیس، دادرسی یا مستشار شعبه قرار گیرد، آیا در این خصوص وصول هزینه ها و ابطال تمبر قانونی و تصدیق اوراق در دبیرخانه دیوان و جاهت قانونی دارد؛ در غیر اینصورت آیا شاکی میتواند از پرداخت این هزینه ها خودداری نماید؟»

«نظریه کمیسیون»

«به موجب ماده ۲۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری «شاکی باید رونوشت یا تصویر خوانا و گواهی شده اسناد و مدارک مورد استناد خود را پیوست دادخواست نماید و تصویر یا رونوشت مدارک باید به وسیله دبیرخانه و یا دفاتر شعب و یا دفاتر اداری مستقر در مراکز استان ها و... تصدیق شود.» همچنین به موجب بند ۱ ماده ۵۳ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی (مصوب سال ۱۳۷۹) «در صورتی که به دادخواست یا پیوست های آن برابر قانون تمبر الصاق نشده یا هزینه های یاد شده تادیه نشده باشد. مدیر دفتر شعبه مکلف به صدور اخطار رفع نقص است.» از این رو مدیران دفاتر شعب بدوی و تجدیدنظر دیوان مکلف هستند در صورتی که متعاقب ارجاع دادخواست، خواهان درخواست الصاق اسناد و مدارک جدید به پرونده را نماید و این امر مورد موافقت رئیس، دادرسی یا مستشار شعبه قرار گیرد، شاکی را جهت تادیه هزینه ها و ابطال تمبر قانونی و تصدیق اوراق در دبیرخانه دیوان، راهنمایی نمایند و از دریافت اسنادی که برابر قانون هزینه های قانونی را تادیه نکرده اند و یا تصدیق نشده است خودداری فرمایند.»

< معافیت از پرداخت هزینه دادرسی شامل کلیه هزینه های مراحل دادرسی، نظیر هزینه تصدیق اسناد، مدارک و اوراق پیوست دادخواست و ... نیز خواهد بود.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۷۵/۲۱۳۸۴ مورخ ۱۳۹۶/۰۵/۲۸ مطرح نموده است:

«با توجه به اینکه مطابق قانون الحاق یک تبصره به ماده (۵۰۵) قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی، افراد تحت پوشش کمیته امداد و مددجویان مستمری بگیر سازمان بهزیستی با ارائه کارت مددجویی و تاییدیه رسمی مراجع مزبور از پرداخت هزینه دادرسی معاف میباشند؛ آیا دایره شمول معافیت مذکور قابل تسری به کلیه هزینههای مراحل دادرسی (نظیر هزینه تصدیق اسناد، مدارک و اوراق پیوست دادخواست و ...) در دیوان عدالت اداری می باشد یا خیر؟»

«نظریه کمیسیون»

«دستگاهها و نهادهای اجرایی که به موجب قوانین خاص از پرداخت کلیه هزینه های مراحل دادرسی، نظیر هزینه تصدیق اسناد، مدارک و اوراق پیوست دادخواست و ... معاف می باشند، به شرح ذیل اعلام می گردد:

۱- جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران؛ جمعیت هلال احمر به موجب ماده واحده قانون اصلاح ماده (۲۰) قانون اساسنامه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۷۹) از پرداخت هزینه های دادرسی معاف خواهد بود.

۲- ستاد اجرایی فرمان حضرت امام (ره)؛ ستاد اجرایی فرمان امام به موجب نامه های شماره ۲۷۳۲۲/۱ مورخ ۱۳۷۴/۰۶/۰۱ و ۷۳۹۵/۱ مورخ ۱۳۸۳/۰۵/۲۴ دفتر مقام معظم رهبری از پرداخت هزینه دادرسی در واحدهای قضایی سراسر کشور معاف می باشد.

۳- سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، موقوفات عام، بقاع متبرکه، اماکن مذهبی اسلامی، مدارس علوم دینی و مؤسسات و بنیادهای خیریه؛ به موجب تبصره ماده (۹) قانون تشکیلات و اختیارات سازمان اوقاف و امور خیریه (مصوب ۱۳۶۳) در امور ذیل از پرداخت هزینه های دادرسی معاف خواهند بود:

الف) اداره امور موقوفات عام که فاقد متولی بوده یا مجهول التولیه است و موقوفات خاصه در صورتی که مصلحت وقف و بطون لاحق و یا رفع اختلاف موقوف علیهم متوقف بر دخالت ولی فقیه باشد، ب) اداره امور اماکن مذهبی اسلامی، پ) اداره امور مؤسسات و انجمن های خیریه ت) انجام امور مربوط به گورستان های متروکه

۴- **بنیاد شهید و امور ایثارگران و کمیته امداد امام خمینی**؛ به موجب تبصره ماده واحده قانون استفاده بعضی از دستگاه‌ها از نماینده حقوقی در مراجع قضائی و معافیت بنیاد شهید انقلاب اسلامی و کمیته امداد امام خمینی از پرداخت هزینه دادرسی (مصوب ۱۳۷۴) از پرداخت هزینه‌های دادرسی معاف خواهند بود.

۵- **بنیاد مسکن انقلاب اسلامی**؛ به موجب ماده ۱۷ اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، بنیاد از پرداخت هزینه دادرسی در تمام مراجع قضائی و اداری معاف می‌باشد.

۶- الف) **سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور** ب) **سازمان امور اراضی** پ) **سازمان حفاظت محیط زیست** ج) **سازمان اوقاف و امور خیریه** د) **وزارت راه و شهرسازی**؛ به موجب ماده (۲۸) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (مصوب ۱۳۹۵/۱۱/۱۰) به منظور رفع تصرف از اراضی دولتی، ملی و وقفی، حسب مورد پس از تأیید بالاترین مقام دستگاه اجرایی مربوط، از پرداخت هزینه‌های دادرسی معاف خواهند بود.

همچنین براساس ماده واحده قانون الحاق یک تبصره به ماده (۵۰۵) قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی (مصوب ۱۳۹۴) «**افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و مددجویان مستمری بگیر سازمان بهزیستی کشور با ارائه کارت مددجویی و تأییدیه رسمی مراجع مزبور از پرداخت هزینه دادرسی معاف می‌باشند.**» با توجه به اینکه به موجب ماده ۵۰۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی، هزینه دادرسی عبارت است از: هزینه برگ‌هایی که به دادگاه تقدیم می‌شود و هزینه قرارها و احکام، این معافیت شامل کلیه هزینه‌های مراحل دادرسی، نظیر هزینه تصدیق اسناد، مدارک و اوراق پیوست دادخواست و ... نیز خواهد بود.»

< چنانچه شاکی ضمن یک دادخواست، خواسته‌های متعددی را مطرح نماید که با یکدیگر ارتباط موضوعی نداشته و قابل رسیدگی ضمن یک دادخواست نباشد، شکایات مطرح شده به صورت جداگانه رسیدگی میشود و مستلزم پرداخت هزینه دادرسی جداگانه می باشد.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۷۵/۴۷۲۷۴ مورخ ۱۳۹۶/۱۲/۱۲ مطرح نموده است:

«چنانچه شاکی طی دادخواست واحد، خواسته های متعددی را مطرح نماید؛ آیا مبنایست بابت هر یک از خواسته ها هزینه ای جداگانه پرداخت نماید یا خیر؟»

«نظریه کمیسیون»

«مستنداً به ماده (۳۱) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری:

چنانچه ضمن دادخواست واحد شکایات متعدد مطرح شود که با یکدیگر ارتباط موضوعی داشته و قابل رسیدگی ضمن یک دادخواست باشد، رسیدگی به شکایات مطروحه مستلزم پرداخت یک هزینه دادرسی می باشد؛

و اگر ضمن یک دادخواست، خواسته‌های متعدد مطرح شود که با یکدیگر ارتباط موضوعی نداشته و قابل رسیدگی ضمن یک دادخواست نباشد، شکایات مطرح شده به صورت جداگانه رسیدگی میشود و مستلزم پرداخت هزینه دادرسی جداگانه می باشد.

لازم به ذکر است که رسیدگی به خواسته ابطال مصوبات موردی در شعب دیوان عدالت اداری منوط به پرداخت هزینه دادرسی می باشد.»

< براساس ماده (۴۸) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۹۲) کلیه قرارهای عدم صلاحیت صادره از سوی شعب دیوان به شایستگی و صلاحیت مراجع غیرقضایی از جمله کمیسیون ماده ۱۶ قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان، قطعی و لازمالاتباع است.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۷۵/۶۱۸۰ مورخ ۱۳۹۷/۰۳/۰۸ مطرح نموده است:

«الف) در صورت صدور قرار عدم صلاحیت از سوی شعب دیوان عدالت اداری به شایستگی و صلاحیت کمیسیون ماده (۱۶) قانون تسهیلات استخدامی و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی:

۱. در صورتیکه مرجع غیرقضایی خود را صالح به رسیدگی نداند، آیا براساس ماده (۴۸) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، دیوان مکلف به رسیدگی می باشد؟

۲. اگر شاکی مجدداً نسبت به رأی عدم صلاحیت کمیسیون ماده (۱۶) مذکور، در دیوان اعتراض نماید، آیا موضوع مشمول ماده (۶۳) قانون تشکیلات و آ.د. دیوان عدالت اداری خواهد شد؟

۳. در صورت حدوث اختلاف در صلاحیت بین مراجع شبه قضایی و دیوان عدالت اداری، کدام مرجع صالح به رسیدگی می باشد؟

ب) در مواردی که قانونگذار کمیسیون ماده (۱۶) را صالح به رسیدگی و اظهار نظر نموده و در این مورد تکلیف قانونی دارد آیا نامه اداری مدیرکل بنیاد شهید و امور ایثارگران تهران بزرگ خطاب به دیوان عدالت اداری مبنی بر عدم صلاحیت کمیسیون ماده (۱۶) و جاهت قانونی داشته و میتواند تصمیم کمیسیون تلقی شود؟»

«نظریه کمیسیون»

«نظر به اینکه براساس ماده (۴۸) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری (مصوب ۱۳۹۲) و همچنین رأی شماره ۱۲۶ مورخ ۱۳۹۲/۰۲/۱۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، کلیه قرارهای عدم صلاحیت صادره از سوی شعب دیوان به شایستگی و صلاحیت مراجع غیرقضایی، قطعی و لازمالاتباع است؛ بنابراین:

۱. مراجع صالح شبه قضایی از جمله کمیسیون ماده (۱۶) مکلف به تبعیت از آراء دیوان بالاخص قرارهای عدم صلاحیت صادره از شعب دیوان به طرفیت آن مرجع میباشند.

۲. چنانچه شاکی مجدداً نسبت به رأی عدم صلاحیت کمیسیون ماده (۱۶) در دیوان اعتراض نماید، موضوع از شمول ماده (۶۳) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری خارج خواهد بود و کمیسیون مکلف به تبعیت از قرار عدم صلاحیت صادره از سوی شعب دیوان به طرفیت آن مرجع می باشد.

۳. مراجع صالح شبه قضایی از جمله کمیسیون ماده (۱۶) مکلف به تبعیت از آراء دیوان بالاخص قرارهای عدم صلاحیت صادره از شعب دیوان به طرفیت آن مرجع می باشند.»

< چنانچه ذینفع در مهلت سه ماهه مندرج در تبصره (۲) ماده (۱۶) قانون تشکیلات و آییندادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲، نسبت به آراء قطعی صادره از کمیسیونهای ماده صد قانون شهرداریها اعتراض نماید و دیوان حکم به ورود یا رد صادر کرده باشد، در این فرض ذینفع میتواند پس از تحصیل مدارک جدید تقاضای اعاده دادرسی را مطرح نماید؛ لذا در صورت عدم طرح شکایت در مهلت قانونی مقرر اعتراض وی قابل استماع نخواهد بود.

سوال:

مدیر مسئول مرکز بین المللی داوری و حقوقی ایران و چین طی نامه شماره ۲۷۵/۴۷۲۷۴ مورخ ۱۳۹۷/۰۴/۱۲ مطرح نموده است:

«برابر تبصره (۲) ذیل ماده (۱۶) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، مهلت اعتراض به آراء صادره از سوی کمیسیونهای ماده صد قانون شهرداریها، سه ماه تمام تعیین شده است؛ حال چنانچه ذینفع با به دست آوردن مدارک جدید التحصیل بخواهد پس از انقضاء مهلت مذکور موجبات استیفاء حقوق تضییع شده خود را فراهم آورد بایستی در کدام مرجع صالحه تظلم خواهی نماید؟»

«نظریه کمیسیون»

۱. «نظر به اینکه "تعیین مهلت سه ماهه" مندرج در تبصره (۲) ماده (۱۶) قانون تشکیلات و آییندادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲، اطلاق دارد؛ لذا در صورت عدم طرح شکایت در مهلت قانونی مقرر، چنانچه ذینفع پس از اتمام مهلت مذکور، مدارک جدیدی را تحصیل نماید، اعتراض وی قابل استماع نخواهد بود، زیرا اعاده دادرسی از آراء قطعی کمیسیونهای ماده ۱۰۰ شهرداری در مقررات دیوان عدالت اداری پیشبینی نشده است.

۲. چنانچه ذینفع در مهلت سه ماهه قانونی مذکور، نسبت به آراء قطعی صادره از کمیسیونهای ماده صد قانون شهرداریها اعتراض نماید و دیوان حکم به ورود یا رد صادر کرده باشد، در این فرض ذینفع میتواند پس از تحصیل مدارک جدید تقاضای اعاده دادرسی را مطرح نماید.»

< با توجه به تجویز ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی مدنی مبنی بر معرفی نماینده حقوقی جهت طرح هرگونه دعوا یا دفاع و تعقیب دعاوی مربوط در دیوان عدالت اداری، معرفی نماینده به صورت کلی و برای دفاع از تمامی پرونده‌های مطروحه بر له یا علیه دستگاه صورت می‌گیرد و نیازی به معرفی نماینده مجزا جهت هر پرونده نمی‌باشد.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۷۰/۱۵۸۹۲ مورخ ۱۳/۰۵/۱۳۹۷ مطرح نموده است:

«با توجه به تجویز ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی مدنی مبنی بر معرفی نماینده حقوقی جهت دفاع آیا در دیوان عدالت اداری دستگاه‌ها مکلف به معرفی نماینده حقوقی جداگانه برای هر پرونده مطروحه می‌باشند یا اینکه می‌توانند یک نماینده را به طور کلی برای تمامی پرونده‌های مطروحه به طرفیت دستگاه در دیوان معرفی نمایند؟»

«نظریه کمیسیون»

«مطابق ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی (وزارتخانه‌ها، موسسات دولتی و وابسته به دولت، شرکت‌های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی و موسسات عمومی غیر دولتی، شهرداری‌ها و بانک‌ها می‌توانند علاوه بر استفاده از وکلای دادگستری برای طرح هرگونه دعوا یا دفاع و تعقیب دعاوی مربوط از اداره حقوقی خود یا کارمندان رسمی خود با داشتن یکی از شرایط زیر بعنوان نماینده حقوقی استفاده نمایند.) «مستنبط از این ماده این است که در فرض تفویض اختیار دفاع، معرفی نماینده به صورت کلی و برای دفاع از تمامی پرونده‌های مطروحه بر له یا علیه دستگاه صورت می‌گیرد و نیازی به معرفی نماینده حقوقی جهت هر پرونده نمی‌باشد.»

< چنانچه رونوشت یا تصویر اسناد و مدارک مورد استناد شاکی در مرجعی غیر از دفاتر دادگاهها، تصدیق شده باشد، وصول هزینه تصدیق از سوی دبیرخانه دیوان عدالت اداری الزامی است.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی طی نامه شماره ۱۶۲۵۲/۲۷ مورخ ۱۳۹۷/۰۵/۱۵ مطرح نموده است:

«به موجب ماده ۲۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، شاکی باید رونوشت یا تصویر خوانا و گواهی شده اسناد و مدارک مورد استناد خود را پیوست دادخواست نماید و تصویر یا رونوشت مدارک باید به وسیله دبیرخانه و یا دفاتر شعب و یا دفاتر اداری مستقر در مراکز استان ها و یا دفاتر دادگاههای عمومی، دفاتر اسناد رسمی، وکیل شاکی یا واحدهای دولتی و عمومی، دفتریکی از سفارتخانهها یا کنسولگریها و یا دفاتر نمایندگیهای جمهوری اسلامی ایران تصدیق شود؛ لذا خواهشمند است این اداره کل را در خصوص دریافت هزینه برابر با اصل اوراقی که هر یک از مراجع مذکور تصدیق کردهاند ارشاد فرمایید.»

«نظریه کمیسیون»

۱. به موجب ماده ۲۰ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، شاکی باید رونوشت یا تصویر خوانا و گواهی شده اسناد و مدارک مورد استناد خود را پیوست دادخواست نماید و تصویر یا رونوشت مدارک باید به وسیله دبیرخانه و یا دفاتر شعب و یا دفاتر اداری مستقر در مراکز استان ها و یا دفاتر دادگاههای عمومی، دفاتر اسناد رسمی، وکیل شاکی یا واحدهای دولتی و عمومی، دفتریکی از سفارتخانهها یا کنسولگریها و یا دفاتر نمایندگیهای جمهوری اسلامی ایران تصدیق شود.

۲. براساس ماده ۵۷ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی (مصوب سال ۱۳۷۹)، خواهان باید رونوشت یا تصویر اسناد پیوست را پس از الصاق تمبر مقرر در قانون به مرجع صالح تقدیم نمایند.

۳. موجب بند ۱ ماده ۵۳ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی (مصوب سال ۱۳۷۹)، در صورتی که به دادخواست یا پیوست های آن برابر قانون تمبرالصاق نشده یا هزینه های یاد شده تادیه نشده باشد. مدیر دفتر شعبه مکلف به صدور اخطار رفع نقص است.

۴. با عنایت به مواد قانونی فوقالذکر و همچنین نظریه مشورتی شماره ۴۳۷۰/۷ مورخ ۱۳۶۴/۱۱/۰۳ اداره حقوقی قوه قضائیه، چنانچه رونوشت یا تصویر اسناد و مدارک مورد استناد شاکی در مرجعی غیر از دفاتر دادگاهها، تصدیق شده باشد، وصول هزینه تصدیق از سوی دبیرخانه دیوان عدالت اداری الزامی است.

< در صورتی که شعب دیوان پس از صدور دستور موقت، شکایت را در صلاحیت سایر مراجع قضایی دادگستری تشخیص دهد؛ در فرضی که در قرار عدم صلاحیت نفیاً یا اثباتاً هیچ اشاره ای به وضعیت دستور موقت نشده باشد دستور موقت کماکان به قوت خود باقی است.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی طی نامه شماره ۲۷۰/۳۱۹۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۹۷/۰۸/۰۶ مطرح نموده است:

«در صورتی که شعب دیوان پس از صدور دستور موقت مطابق ماده ۳۵ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری، شکایت را در صلاحیت سایر مراجع قضایی دادگستری تشخیص دهد و با صدور قرار عدم صلاحیت پرونده را به مرجع صالح ارسال دارد در فرضی که در قرار عدم صلاحیت نفیاً یا اثباتاً هیچ اشاره ای به وضعیت دستور موقت نشده باشد آیا دستور موقت صادر شده به قوت خود باقی است یا خیر؟»

«نظریه کمیسیون»

«به موجب تبصره ماده ۳۵ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری «دستور موقت تأثیری در اصل شکایت ندارد و در صورت رد شکایت یا صدور قرار اسقاط یا ابطال یا رد دادخواست اصلی، دستور موقت نیز لغو می گردد.» با عنایت به اینکه در تبصره مذکور صدور قرار عدم صلاحیت در عداد موارد لغو دستور موقت ذکر نشده است و با توسل به اصل استصحاب در صورت عدم لغو دستور موقت از سوی قاضی صادر کننده، دستور موقت کماکان به قوت خود باقی خواهد ماند.»

۱. < دفاتر حقوقی دستگاههای اجرایی نمیتوانند به نیابت از کارکنان زیر مجموعه خود در دیوان طرح دعوا نمایند.

۲. < حق تجدیدنظرخواهی قائم به شخص محکوم علیه است و دفاتر حقوقی نمی توانند به نیابت از شخص محکوم علیه مستنکف، درخواست تجدیدنظرخواهی نمایند.

سوال:

مدیرکل دبیرخانه مرکزی و دفاتر استانی دیوان عدالت اداری طی نامه شماره ۲۰۰/۲۲۷۳/۲۷۱ مورخ ۱۳۹۷/۹/۲۸ مطرح نموده است:

۱. «آیا دفاتر حقوقی وزارتخانه ها، سازمان های دولتی و موسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی می توانند به نیابت از کارکنان زیر مجموعه خود در دیوان طرح شکایت نمایند؟»

۲. آیا دفاتر حقوقی مذکور می توانند به نیابت از مدیرانی که از سوی شعب دیوان مستنکف شناخته شده اند و مطابق ماده ۱۱۲ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری رای به انفصال آنها صادر گردیده است از رای صادر شده تجدید نظرخواهی نمایند؟»

«نظریه کمیسیون»

«به موجب ماده ۳۲ قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی: «وزارتخانه ها، موسسات دولتی و وابسته به دولت، شرکت های دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی و موسسات عمومی غیردولتی، شهرداری ها و بانک ها می توانند علاوه بر استفاده از وکلای دادگستری برای طرح هرگونه دعوا یا دفاع و تعقیب دعاوی مربوط، از اداره حقوقی خود یا کارمندان رسمی خود با داشتن یکی از شرایط زیر بعنوان نماینده حقوقی استفاده نمایند...» با توجه به ماده مزبور معرفی نماینده جهت طرح دعوا یا دفاع، صرفاً باید در دعاوی به طرفیت دستگاه های اجرایی مطرح در ماده مزبور صورت گیرد و حکم ماده شامل دعاوی له یا علیه کارکنان زیر مجموعه دستگاه های مذکور نمی گردد.

از ماده ۱۱۲ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری که بیان می دارد: « در صورتی که محکوم علیه از اجرای رای، استنکاف نماید، با رای شعبه صادرکننده حکم، به انفصال موقت از خدمات دولتی تا پنج سال و جبران خسارت وارده محکوم می شود. رای صادر شده ظرف بیست روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر در شعبه تجدیدنظر دیوان می باشد...» اینگونه استنباط می گردد که تجدیدنظرخواهی در خصوص حکم محکومیت، از حقوق شخص محکوم علیه و قائم به شخص وی است و دفاتر حقوقی نمی توانند به نیابت از شخص محکوم علیه مستنکف، درخواست تجدیدنظرخواهی نمایند.»

< مفاد آراء هیأت‌های تخصصی دیوان عدالت اداری، صرفاً در حدود بخشنامه یا مصوبه ابطال نشده، برای مشمولین لازمالاتباع است.

سوال:

مدیرکل حقوقی دیوان محاسبات کشور طی نامه شماره ۲۰۱۰۰/۳۷۹ مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۱۷ مطرح نموده است:
«آیا آرای صادره از هیات‌های تخصصی دیوان عدالت اداری همانند آرای هیات عمومی برای کلیه مراجع اداری و قضایی لازم‌الاتباع است؟»

«نظریه کمیسیون»

«با توجه به اینکه مطابق بند ب ماده ۸۴ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مفاد آرای هیات تخصصی دیوان مبنی بر عدم ابطال است؛ بنابراین مفاد آرای هیات‌های تخصصی دیوان صرفاً در حدود بخشنامه یا مصوبه ابطال نشده، برای مشمولین آن بخشنامه یا مصوبه، لازم‌الاتباع است.»

